

ตำรา จักรไทย

ฉบับของ

ศาสตราจารย์ ขวัญ เชื้อเตลี

กรมการฝึกหัดครู
กระทรวงศึกษาธิการ

5.911
7291

จัดทำโดย
โครงการพัฒนาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

กรมการฝึกหัดครู ได้แจ้งความประสงค์มายังกรมศิลปากร
ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง ตำนานอักษรไทย ของ ศาสตราจารย์
ยอช เซเดส์ เพื่อใช้เป็นคู่มือครูในการสอนวิชาภาษาไทย
และเพื่อเป็นอุปกรณ์การศึกษาแก่สถานศึกษาต่างๆ กรมศิลปากร
พิจารณาแล้วไม่ขัดข้องอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้

หนังสือเรื่องตำนานอักษรไทยนี้ ศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์
ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งบรรณารักษ์ใหญ่ หอพระสมุดสำหรับ
พระนคร ได้พยายามเรียบเรียงขึ้น และได้ตีพิมพ์เป็นครั้งแรก เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๘ ต่อมาก็ได้มีผู้ขออนุญาตพิมพ์แจกในงานศพอีกหลาย
คราว แต่ข้อคิดเห็นและข้อสันนิษฐานของศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์
เป็นเรื่องที่เกดขุ่น เมื่อ ๓๐ ปีเศษมาแล้ว อาจไม่ตรงกับความคิด
เห็นของ นักศึกษา ในสมัยปัจจุบัน ก็ได้ แต่ถึงกระนั้นก็ดี กรม
ศิลปากรหวังว่าเรื่องนี้จะปรากฏในให้นักประวัติศาสตร์ และ
นักโบราณคดี ได้ศึกษาและค้นคว้าต่อไป และหวังว่าคงจะเป็นที่
พอใจของบรรดาผู้ที่สนใจตามควร .

กรมศิลปากร

๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๔

คำนำของกรม

เนื่องจากตำราและแบบเรียน สำหรับใช้ในการฝึกหัดครูยังขาดแคลนอยู่เป็นอันมาก กรมการฝึกหัดครูจึงได้รวบรวมผู้ที่มีความสนใจและความสามารถในด้านวิชาการต่าง ๆ มาช่วยกันจัดทำขึ้นใช้ในการฝึกหัดครูทุกระดับและทุกสาขาวิชา ทั้งยังได้พิจารณาเลือกหนังสือเก่าที่มีคุณค่ามาจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ เพื่อรักษาหนังสือเก่าไว้มิให้สูญหายไปและให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาอย่างกว้างขวาง

บัดนี้กรมการฝึกหัดครู ได้พิจารณาเห็นว่าหนังสือเรื่องตำนานอักษรไทยของศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าในการศึกษาและค้นคว้าในเรื่องภาษาไทยในด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ได้เป็นอย่างดี สมควรนำมาใช้เป็นหนังสือค้นคว้าและอ้างอิงในการสอนวิชาภาษาไทย ในสถานศึกษาฝึกหัดครู จึงได้ขออนุญาตกรมศิลปากรเพื่อจัดพิมพ์ขึ้น กรมศิลปากรก็ได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้

กรมการฝึกหัดครูขอขอบคุณกรมศิลปากรที่อนุญาตให้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น และหวังว่าหนังสือนี้จะอำนวยประโยชน์ในการศึกษาภาษาไทยในสถานศึกษาฝึกหัดครูตามสมควร .

กรมการฝึกหัดครู.

สารบาญ

	หน้า
กำเนิดอักษรไทย	๑
ประวัติอักษรไทยในประเทศอินเดีย	๓
ประวัติอักษรอินเดียในสยามประเทศ และประเทศใกล้เคียง	๗
ประวัติอักษรขอม	๑๑
ประวัติอักษรไทยกลาง	๑๘
ประวัติอักษรไทยเหนือ	๔๒
ประวัติอักษรไทยต่งเกีย	๕๓
อักษรสมภพ (คือกำเนิดอักษร)	๕๕

สารบาญรูปอักษร

	หน้า
อักษรมอญจารึก	๕
อักษรขอมจารึก	๑๗
อักษรขอมบรรจงลาย	๑๓
อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหง	๑๘
อักษรไทยสุโขทัยแลอักษรขอมครึ่งสุโขทัย	๒๓
อักษรลาวล้านช้างครึ่งพระเจ้าอรรณมหาราช	๒๗
อักษรไทยสุโขทัยที่ใช้ในล้านนาไทย	๓๑
อักษรไทยย่อครึ่งสมเด็จพระนารายณ์	๓๕

อักษรลาวลานนาไทย

๓๕

อักษรไทยเหนือ

๔๓

อักษรไทย

๔๗

ประวัติรูปอักษรขอม

ประวัติรูปอักษรไทยกลาง

ประวัติอักษรไทยเหนือ

ประวัติรูปอักษรไทยต่งเกีย

อยู่ท้ายเล่ม

กำเนิดอักษรไทย

ต้นตัวอักษรไทย มักเข้าใจกันว่า พระเจ้ารามคำแหงมหาราช หรือที่เรียกในศิลาจารึกว่า “พ่อขุนรามคำแหง” ซึ่งครองกรุงสุโขทัย ทรงประดิษฐ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ ด้วยในศิลาจารึกของพระเจ้ารามคำแหงมหาราช กล่าวความไว้แห่งหนึ่งว่า “เมื่อก่อนลายสือไทยนั้นมี (มหา) ศักราช ๑๒๐๕ ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหง หาใคร่ใจในใจแลได้ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผุ้คนได้ไว้” ดังนี้ ถัดจากคำที่ใช้ในจารึกจะเห็นได้ว่า คำ “นี้” อยู่ต่อคำ “ลายสือ” ทุกแห่งหมายความว่า “หนังสือไทยอย่างนี้” มิได้ประสงค์จะทรงแสดงว่าหนังสือของชนชาติไทยเพิ่งมีขึ้นต่อเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖

เมื่อตรวจตราพิจารณา ดูตัวอักษรของชนชาติไทยทุกพวกที่มีอยู่ในเวลานี้ ก็เห็นว่าสมจริงเช่นนั้น ด้วยเดิมชนชาติไทยตั้งภูมิลำเนาบ้านเมืองอยู่ในดินแดน ซึ่งทุกวันนี้เป็นอาณาเขตจีนข้างฝ่ายใต้ ในชนเมื่อชนชาติไทยยังอยู่เมืองเดิม เห็นจะยังไม่รู้จักหนังสือ ครั้นเมื่อราว พ.ศ. ๔๐๐ พวกจีนมีอำนาจขึ้น ก็ตั้งตนขยายอาณาเขตรุกแดนพวกไทยเข้ามาโดยลำดับ พวกไทยที่ไม่ยอมอยู่ในอำนาจจีน จึงพร้อมใจกันอพยพจากเมืองเดิมมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศพม่า มอญ ลาว มากขึ้นเป็นอันดับมา ไทยพวกหนึ่งซึ่งไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ทางริมลำน้ำสาละวิน และต่อไปในแดนพม่า จนถึงแดนอัสสัม ได้ชื่อว่าไทยใหญ่ อีกพวกหนึ่งซึ่งมาตั้งภูมิลำเนา

อยู่ในแดนตั้งเกียแดนเมืองสิบสองเจ้าไทย สิบสองปันนา ได้ชื่อว่าไทยน้อย
 เรืองนามความพิสดารอยู่ในบรรยายพงศาวดารสยาม ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์ -
 เทอ กรมพระดำรงราชานุภาพ (๑) ทรงแสดงที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 นั้นแล้ว

ต่อมาพวกไทยน้อย อพยพลงมาตั้งภูมิลำเนาถึงแดนลานช้างลานนา
 และสยามประเทศ จนมาได้เป็นใหญ่ในประเทศนั้น เป็นที่สุด อาศัยเหตุการณ์
 เป็นดังกล่าวนั้น พวกไทยที่มาตั้งบ้านเมืองอยู่ทางประเทศเหล่านั้น จึงเป็น
 ๓ พวก คือ พวกไทยใหญ่ อยู่ทางตะวันตกพวกหนึ่ง พวกไทยน้อยแยกเป็น
 ไทยเหนือ คงอยู่ในแดนตั้งเกียสิบสองเจ้าไทย สิบสองปันนา และลานนา
 ไทยพวกหนึ่ง เป็นไทยกลาง ลงมาอยู่ในแดนลานช้างและในสยามประเทศ
 นพวกหนึ่ง ทุกวันนี้ ถ้าวาดด้วยชนชาติไทย ยังมีแพร่หลายอยู่ในเหล่า
 ประเทศทางตะวันออก นอกจากสยามประเทศยังมีไทยอยู่ในแดนจีน แดน
 ตั้งเกีย แดนพม่า ตลอดจนมณฑลฮกเกี้ยน แดนอินเดีย ยังพูดภาษาไทย
 ด้วยกันทั้งสิ้น เป็นแต่สำเนียงเพี้ยนกัน ส่วนอักษรซึ่งพวกไทยใช้อยู่ทุกวันนี้
 ก็มีหลายอย่าง มีความแตกต่างกัน แบบอักษรไทยซึ่งพระเจ้ารามาคำแหง
 มหาราชทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้น เป็นอักษรของพวกไทยกลาง ยังมีอักษรของ
 พวกไทยใหญ่ และของพวกไทยเหนืออีกต่างหาก เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุ
 ต่างกัน แต่ล้วนอาศัยต้นแบบอักษรซึ่งได้มาจากอินเดียด้วยกันทั้งสิ้น การ
 ที่จะอธิบายตำนานอักษรไทย จึงจำต้องตั้งต้นกล่าวถึงตำนานอักษรอินเดีย
 ก่อน

(๑) ต่อมาเป็นกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ตำนานอักษรในประเทศไทย

อักษรเก่าที่สุด ซึ่งนักปราชญ์ผู้ศึกษาโบราณคดี ได้พบในประเทศไทย
อินเดีย คืออักษรจารึกของพระเจ้าอโศก เมื่อ พ.ศ. ๓๐๐ อักษรที่วานเรียกว่า
ชื่อว่าพราหฺมี อักษรชนิดนี้ แม้พวกพราหมณ์เป็นผู้คิดแบบขึ้น ก็จริง
ถึงกระนั้นอักษรพราหฺมี หาเป็นของอินเดียแท้ทีเดียวไม่ พวกพราหมณ์ได้
แบบอย่างมาจากประเทศข้างตะวันตก คือเมืองเฟนิเซีย ซึ่งเดิมตั้งอยู่ที่
ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (๑) ข้างทิศตะวันออก ชาติเฟนิเซียนั้นเป็นชาติแรกที่ได
คิดหาวิธีเขียนหนังสือโดยใช้ตัวอักษรล้วน กล่าวคือตัวอักษรแทนเอง ไม่
ใช้รูปอย่างชาวอียิปต์หรือจีนเคยใช้เขียนภาษาของเขา

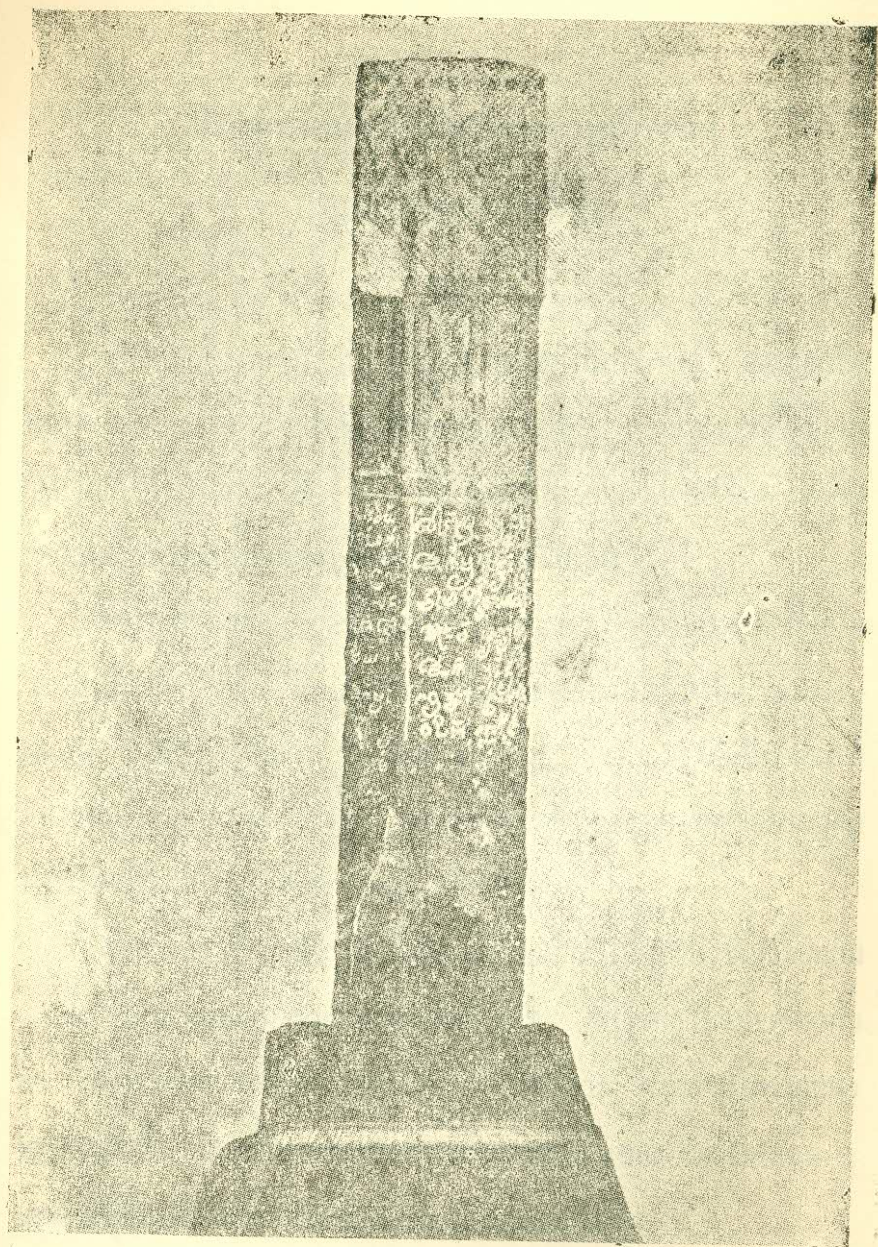
ตัวอักษรเฟนิเซียนซึ่งเป็นต้นเค้าของอักษร กรีก ละติน และอักษร
ฝรั่งอื่นๆ ก็เป็นเค้าของอักษรพราหฺมีในประเทศไทยเหมือนกัน จึงอาจ
กล่าวได้ว่า ตัวอักษรเฟนิเซียนเป็นต้นสกุลของตัวอักษร ซึ่งใช้ในสยาม
ประเทศกับทั้งประเทศใกล้เคียงด้วย

ตัวอักษรพราหฺมี เมื่อชาวอินเดียใช้เขียนต่อมา ได้เปลี่ยนแปลง
ไปที่ละเล็กละน้อยจนกระทั่งรูปสัณฐานของอักษรอินเดียผิดกับอักษรพราหฺมี
ของพระเจ้าอโศกทุกตัว อนึ่งด้วยเหตุว่า ประเทศอินเดียเป็นทวีปใหญ่
และชนชาติซึ่งตั้งภูมิลำเนาอยู่ในภาคใต้ เช่นพวกทมิฬอยู่ห่างไกลจากชน
ชาติในภาคเหนือมีเมืองมคธเป็นต้น เพราะฉะนั้นวิธีเปลี่ยนแปลงตัวอักษร

(๑) ปัจจุบันเรียกทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

เดิมได้เดินคนละทางกัน จนในที่สุดเกิดต่างกันเป็นตัวอักษรอินเดียฝ่ายเหนือ และตัวอักษรอินเดียฝ่ายใต้

พวกอาลักษณ์อินเดียฝ่ายเหนือ ชอบใช้กระดาษเป็นเครื่องเขียนเป็น
 ๕ พับ และเขียนตัวอักษรเป็นเหลี่ยม ๆ ซึ่งเรียกกันว่า อักษร “เทวนาครี”
 ส่วนพวกอาลักษณ์อินเดียฝ่ายข้างใต้ มักจะชอบใช้ใบลานเป็นเครื่องเขียน
 และเขียนตัวอักษรเป็นรูปกลม ๆ เช่นอักษร “คุณถ์” หรือ “ควนถ์”

อักษรมอญจารึก

ศิลาจารึกภาษามอญได้มาจากศาลสูง เมืองลพบุรี
ตั้งอยู่ในหอสมุดวชิรญาณ ราว พ.ศ. ๑๐๕๐

ประวัติอักษรอินเดียในสยามประเทศ

และประเทศใกล้เคียง

ชาวอินเดียเห็นจะเริ่มมีมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศนี้ และได้เป็น
ครูของชาวบ้านเมืองตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าอโศก แต่นักปราชญ์ผู้ศึกษา
โบราณคดียังไม่ได้พบหลักฐาน จะเป็นจารึกหรือหนังสืออย่างใด ๆ ซึ่ง
ชาวอินเดียหรือคนพื้นเมืองได้เขียนไว้แต่ครั้งโน้นเลย

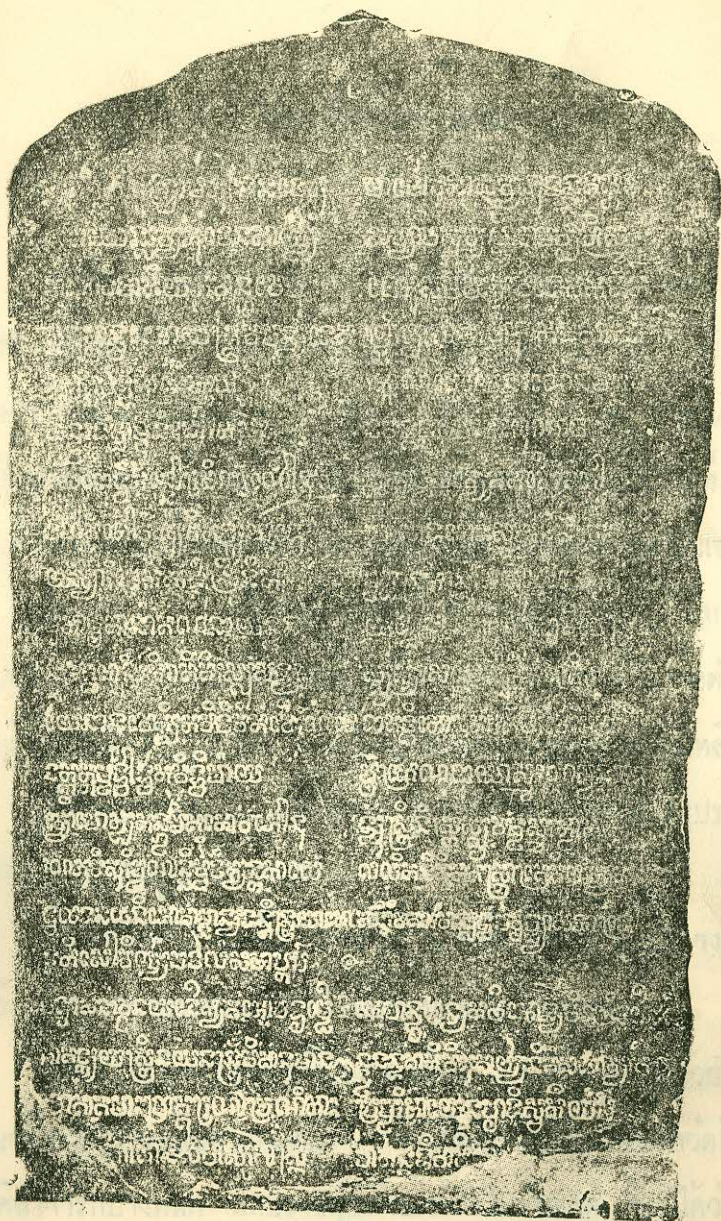
จารึกเก่าที่สุด ซึ่งผู้เที่ยวสืบค้นโบราณวัตถุได้พบในประเทศนี้คือใน
สยามประเทศ จารึก “เย ธมฺมา” ที่พระปฐมเจดีย์ ราว พ.ศ. ๑๑๐๐—
๑๒๐๐ ในประเทศพม่า จารึกบนแผ่นทองคำ เป็นเรื่องความในคัมภีร์
กถาวัตถุ ราว ๑๐๕๐—๑๑๕๐ และในประเทศเขมร จารึกตั้งแต่แผ่นดิน
พระเจ้าอวรมันที่ ๑ พ.ศ. ๑๑๕๐ เป็นต้นมา

ตัวอักษรจารึกในประเทศทั้งสามที่กล่าวมานี้ เป็นอักษรชนิดเดียวกัน
ทั้งนั้น และเหมือนกับตัวอักษรอินเดียฝ่ายใต้ ซึ่งใช้อยู่ในสมัยเดียวกัน
คือ ครองราชวงศ์ กัมพูชา และราชวงศ์ บัลดะวะ จึงกล่าวได้ว่าอักษร
อินเดียชนิดนี้ เป็นคำมูลของอักษรที่ชนชาติมอญ เขมร และชาติอื่น ๆ
เคยใช้อยู่ในประเทศนี้ ก่อนที่พวกไทยได้ลงมาปกครอง

ต่อมาในภายหลัง ชนชาติต่าง ๆ นั้น ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธี
เขียนอักษรอินเดียตามความคิดความเห็นของตน ๆ ดังชาวอินเดียได้
เปลี่ยนแปลงวิธีเขียนอักษรพราหฺมีของเขา ชาวประเทศตะวันออกได้เปลี่ยน

แปลงอักษรอินเดียเป็นอักษรขอม ซึ่งใช้ในศิลาจารึกที่นครธมที่ปราสาท
อื่น ๆ ในอาณาจักรกรุงกัมพูชา แต่ชาวประเทศตะวันตก ได้มาเปลี่ยนแปลง
เป็นตัวอักษรมอญเก่าซึ่งใช้ในศิลาจารึกของพระเจ้าอนิรุทธิ์ เป็นต้น

อักษรขอมและอักษรมอญ สองชนิดนี้เป็นอักษรสำคัญที่ใช้ในสยาม
ประเทศกับประเทศใกล้เคียง ในสมัยภายหลังชาวอินเดียได้มาสอนอักษร-
ศาสตร์ ก่อนที่พวกไทยได้ยกลงมาจกฝ่ายเหนืออีก.

อักษรขอมจารึก

ศิลาจารึกได้มาจากพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
ตั้งอยู่ในหอสมุดวชิรญาณ ราว พ.ศ. ๑๖๖๐

ประวัติอักษรขอม

ตัวอักษรขอมที่ใช้ในศิลาจารึกภาษาดังสกฤตและภาษาเขมรในสมัย
เมื่อกษัตริย์พญามอญอำนาจแผ่อาณาเขตมาถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ผิดกับตัว
อักษรอินเดียที่เป็นต้นเค้าอยู่ ๓ ประการ ประการที่ ๑ คือ อาลักษณ์ขอม
เขียนตัวอักษรบรรเจิดบรรจงงดงามกว่าอาลักษณ์อินเดีย ประการที่ ๒ เส้น
เล็กซึ่งเสมียนอินเดียขีดบนตัวอักษรของเขานั้น ขอมมาเขียนเป็นเส้นใหญ่
(หนามเตย) เครื่องหมายชนิดนี้ภาษาเขมรเรียกว่า “ สก ” คือ
“ เส้นผม ” เพราะเป็นรูปคล้ายเส้นผมหยิก ประการที่ ๓ คือตัวอักษร
อินเดียฝ่ายใต้ที่เป็นรูปกลม ขอมได้เปลี่ยนแปลงเขียนเป็นรูปสี่เหลี่ยม

ลักษณะที่วามานี้ เป็นลักษณะ ของอักษรขอม โบราณ ซึ่งปรากฏใน
ศิลาจารึกกรุงกัมพูชาทุก ๆ หลัก

อักษรขอมโบราณนั้น คงจะได้มี ๒ ชนิด คือ อักษรบรรจงสำหรับ
จารึกชนิด ๑ อักษรหวัดสำหรับใช้เขียนหนังสือธรรมดาอีกชนิด ๑

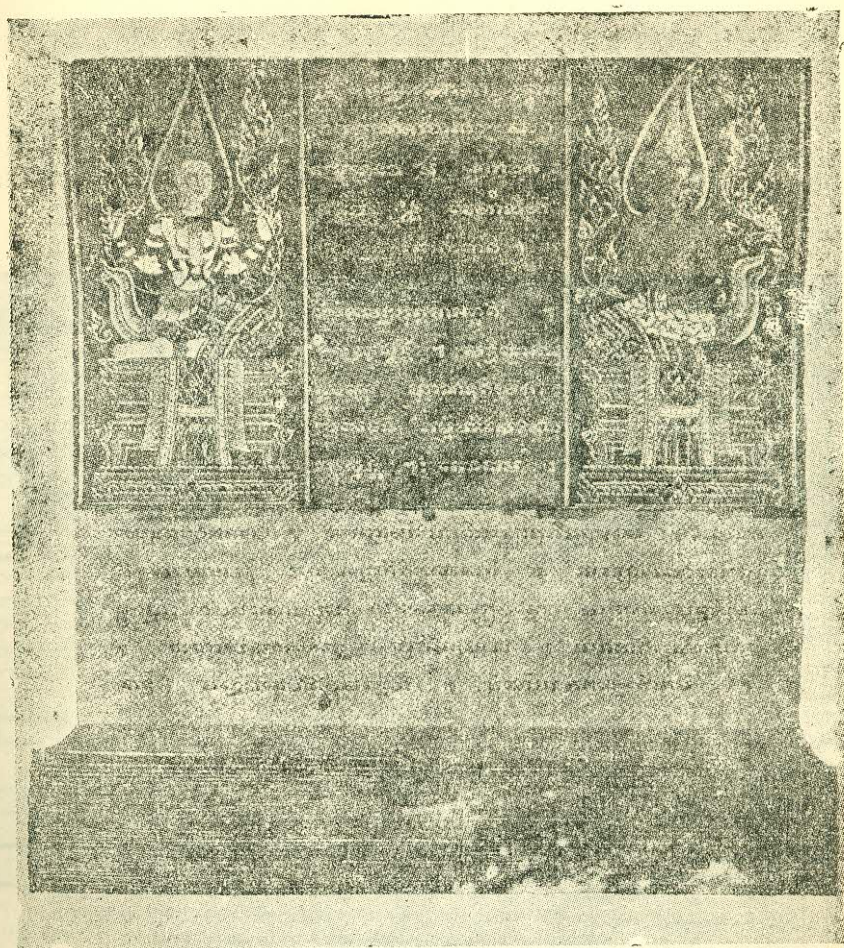
แม้หนังสือที่พวกขอมครั้งโบราณเขียน (จาร) ไว้ด้วยใบลาน
เพียงอย่างเดียวจะสูญหายเสียหายหมดก็ดี ก็ยังมีตัวอย่างอักษรขอมหวัดโบราณ
ในศิลาจารึกบางหลัก นักปราชญ์ผู้ศึกษาทางโบราณคดี จึงรู้ได้ว่าอักษร
ขอมโบราณมี ๒ ชนิดดังกล่าวมา

เรื่องอักษรขอมหวัดโบราณจะเอาไว้อีกเล่าในตอน “ ประวัติอักษร
ไทยกลาง ต่อไป ”

ตัวอักษรบรรจงสำหรับจารึกนั้น เป็นเค้าของอักษรขอมซึ่งใช้เขียนหนังสือธรรม เช่นคัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือเทศนา ในสยามประเทศ และในกรุงกัมพูชาจนทุกวันนี้

ในสยามประเทศนี้ พวกสัตบุรุษเคยใช้ตัวอักษรขอมจนคนดังแต่ครั้งเมืองสุโขทัยยังเป็นราชธานี มีตัวอย่างในศิลาจารึกวัดป่ามะม่วงภาษามคธเป็นคาถาชังพระมหาสมณสังฆราช ได้แต่งสรรเสริญพระเกียรติยศของพรญาภุไทย (พระธรรมราชาที่ ๑) เวลาเสด็จออกทรงพระผนวชเมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๕ (ประชุมศิลาจารึก จารึกกรุงสุโขทัยหลักที่ ๖) ตัวอักษรในจารึกหลักนี้ ไม่แปลก กับตัว อักษรขอม ซึ่งใช้ในสมัยปัจจุบัน แต่มิขอประหลาดอยู่อย่างหนึ่ง คือเมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๕ ในปีเดียวกันนั้นเอง พรญาภุไทยองค์ที่กล่าวมานี้ได้โปรดให้จารึกความภาษาเขมรอีกหลักหนึ่ง (ประชุมศิลาจารึกหลักที่ ๕) ตัวอักษรในศิลาจารึกนั้นหาเป็นชนิดเดียวกันกับตัวอักษรขอมในศิลาจารึกภาษามคธของพระมหาสมณสังฆราชไม่ ตัวอักษรในศิลาจารึกภาษาเขมรเหมือนกับตัวอักษรจารึกกรุงกัมพูชา เมื่อราว พ.ศ. ๑๙๐๐ ยังไม่ได้เปลี่ยนรูปตั้งต้นฐานเป็นอักษรขอมที่เขียนหนังสือธรรมเทศาที่แผ่นดินพรญาภุไทยธรรมราชา มีอักษรขอมใช้ทั้ง ๒ ชนิดนี้ อาจเป็นเช่นนั้น คือ ศิลาจารึกภาษาเขมร คนชาติเขมรเขียนตามแบบเค้าของเขา แต่ศิลาจารึกภาษามคธนั้นเป็นฝีมือคนไทยเขียน

ทั้งนี้เป็นแต่ความสันนิษฐาน ถ้าเป็นความจริง แต่เหตุที่อักษรจารึกของขอมมาเปลี่ยนแปลงเป็นอักษรขอมสำหรับเขียนหนังสือธรรม อาจเป็นเพราะไทยเอามาใช้ก่อน และภายหลังในสมัยที่พวกขอมตกมาอยู่ในอำนาจ

อักษรขอมบรรจงเป็นหนังสือสวด

ของไทย พวกเขมรก็ได้เอาตัวอย่างอักษรขอมซึ่งไทยเปลี่ยนแปลงนั้นไป
ใช้บ้างจึงได้เกิดมีอักษรขอมชนิดเดียวกันในประเทศทั้ง ๒

อักษรขอมที่ใช้ในปัจจุบันนี้ เขียนได้หลายอย่างคือ:-

อักษรขอมบรรจง ใช้เขียนคัมภีร์พระไตรปิฎกไบลาน รูปต้นฐาน
อักษรขอมชนิดนี้ ไม่แปลกกับตัวอักษรขอมซึ่งใช้กรุงสุโขทัยยังเป็น
ราชธานี

อักษรขอมหวัดบรรจง ใช้เขียนหนังสือแปลร้อยโดยมาก รูป
ต้นฐานของอักษรชนิดนี้บางตัว ดูคล้าย ๆ ตัวอักษรจารึกของขอมกรุง
โบราณ

อักษรขอมหวัด ใช้เขียนความบันทึกและคำอธิบายต่าง ๆ ใน
คัมภีร์ไบลาน หรือใช้เขียนตัวเก๊เขียนโดยมาก

อักษรขอมย่อ ใช้เขียนหนังสือสวด อักษรขอมย่อนี้ ผิดกับอักษร
ขอมชนิดอื่น ๆ เป็นคำคัญก็คจารย์ไม่ได้ ต้องใช้เขียนด้วยปากกา.

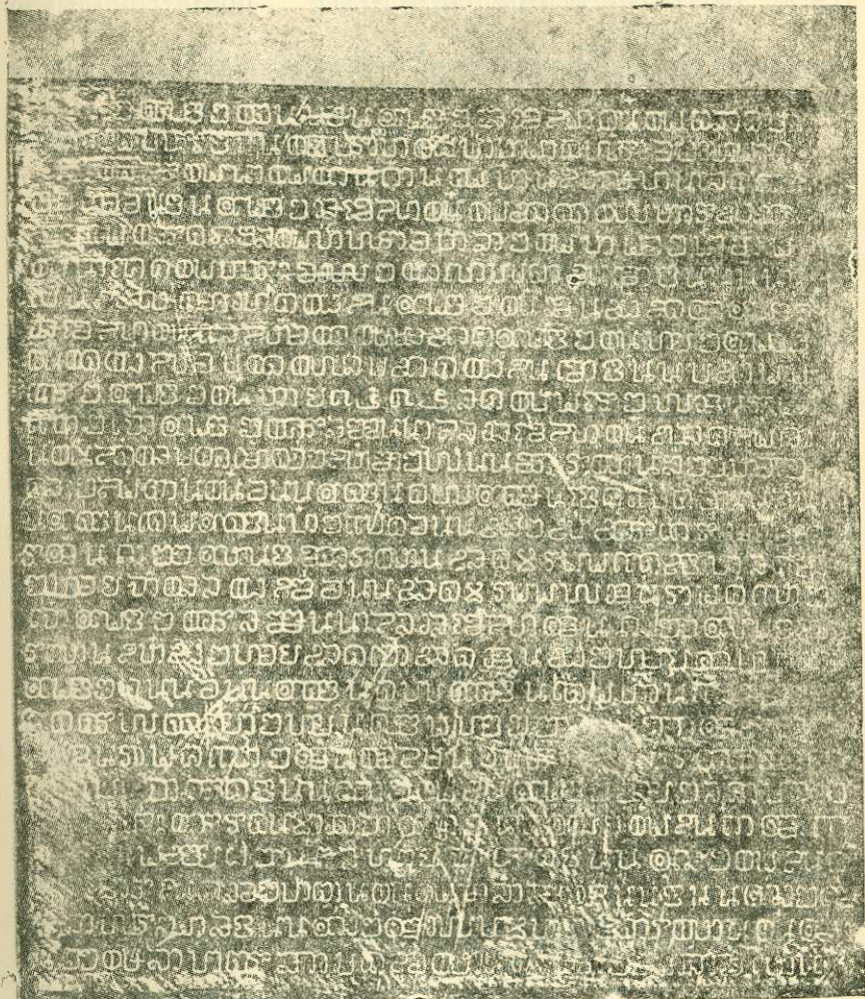
ประวัติอักษรไทยกลาง

เมื่อพวกไทยอพยพมาจากเมืองเดิมดังที่ได้กล่าวไว้ในตอน “กำเนิดตัวอักษรไทย” แล้ว ก็มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ติดต่อกับอาณาเขตของมอญ เป็นเวลากาลังเมืองมอญรุ่งเรืองอยู่ในฝ่ายตะวันตก พวกไทยจึงได้รับอิทธิพลจากมอญหลายอย่าง มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาและอักษรศาสตร์ เป็นต้น

แบบอักษรซึ่งข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าพวกไทยได้เอามาจากมอญเมื่ออพยพมาใหม่ ๆ นั้น แม้ไม่มีตัวอย่างตัวอักษรปรากฏอยู่ในบันทึกถึงกระนั้นเหตุที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ว่า พวกไทยได้ศึกษาอักษรศาสตร์จากมอญ และเอาตัวอักษรมอญมาแปลงให้เขียนภาษาไทยนั้น คือลักษณะอักษรอาหม คือ ผู้ไทยเมืองสิบสองพินนา ที่ใช้กันทุกวันนี้ ล้วนเป็นลักษณะของอักษรมอญเก่าทั้งนั้น เห็นได้ว่าพวกไทยมิได้เอามาจากอักษรอื่น มีอักษรขอมเป็นต้น

เพราะเหตุที่สระและพยัญชนะ ของอักษร ที่ไทยเอาแบบมอญมาใช้ชั้นเดิม ผิดกับสระและพยัญชนะของมอญอย่าง ๑ และเพราะเหตุที่พวกไทยในสมัยนั้น ยังไม่ชำนาญชำนาญในการเขียนอักษรชนนนั้นนัก อีกอย่าง ๑ เพราะฉะนั้นการที่พวกไทยไปเอาตัวอย่างของอักษรมอญมาใช้เขียนภาษาของตนก็คงจะมีการบกพร่อง แม้ทุกวันนี้การเขียนและการอ่านหนังสือไทยเหนือ ซึ่งได้แบบมาจากอักษรที่พวกไทยใช้ชั้นเดิม

อักษรไทย ของพ่อขุนรามคำแหง
ศิลาจารึก พ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ ๓

พ.ศ. ๑๘๓๕

ก็ยังไม่เป็นการสะดวก ทั้งสระและพยัญชนะยังขาดบ้างบางตัว เครื่องหมายสำหรับทำให้ออกเสียงสูงต่ำ คือ วรณยุกต์ก็ไม่มี วิธีเรียงสระและพยัญชนะ ก็ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

พวกไทยน้อยซึ่งมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ทางล้านนา ชนแรกเห็นจะใช้อักษรไทยได้แบบมาจากมอญเหมือนพวกไทยอื่น ๆ แต่ธรรมชาติมนุษย์ซึ่งอยู่ในได้อำนาจของชาติอื่นมักจะเอาขนบธรรมเนียมของชาตินั้นมาปะปนกับขนบธรรมเนียมของชาติตน และมักจะเอาภาษาและอักษรของชาตินั้นมาใช้ด้วย

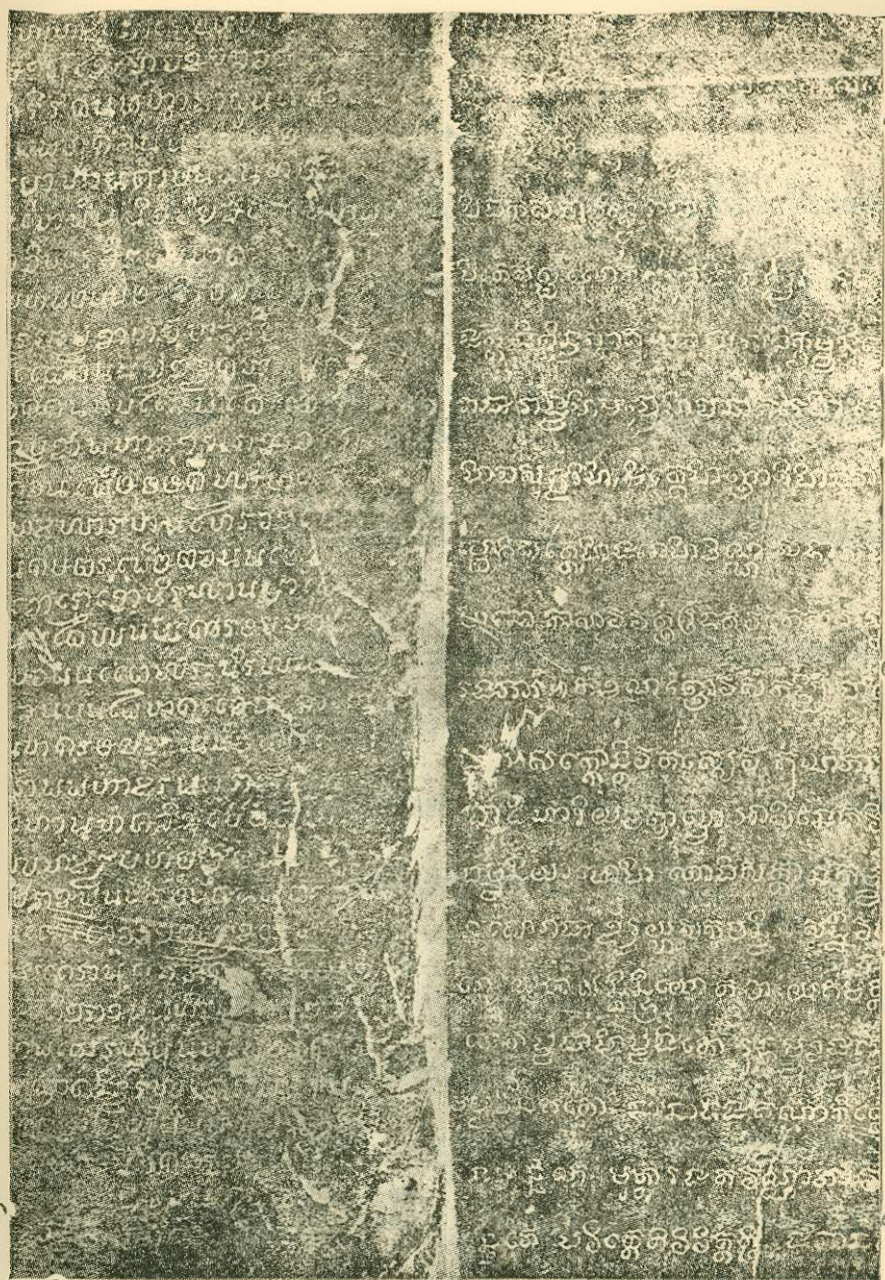
เมื่อราว พ.ศ. ๑๕๐๐ พวกขอมได้แผ่อาณาเขตมาถึงดินแดนของไทยซึ่งตั้งอยู่ทางริมน้ำยม และได้ปกครองเมืองเซียงและเมืองสุโขทัย ในคราวนั้น พวกไทยคงจะได้ศึกษาอักษรขอมหัด อันเป็นอักษรสำคัญที่ใช้ในทางราชการบ้านเมือง จึงแปลงตัวอักษรเดิมของไทยมาเป็นรูปคล้ายตัวอักษรขอมหัด เหมือนอย่างพวกไทยที่มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศพม่า มีพวกเงว่นเป็นอาทิ ก็ได้เอาตัวอย่างอักษรพม่าบางตัวมาใช้เขียนภาษาของตน ซึ่งจะได้อธิบายใน “ประวัติอักษรไทยเหนือ”

ภายหลังตั้งแต่พระเจ้าศรีอินทราทิตย์ ประกาศตั้งกรุงสุโขทัยเป็นอิสระเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ อำนาจของขอมในสยามประเทศอ่อนลง พระเจ้าแผ่นดินในราชวงศ์พระร่วงกรุงสุโขทัย มีพระราชประสงค์จะให้ราษฎรพินเมืองเล็กประพฤติตามธรรมเนียมขอม และคงจะได้ให้เลิกใช้ภาษาเขมรในทางราชการและกลับใช้ภาษาไทยอีกด้วย

ครั้นถึงรัชกาลพระเจ้ารามาคำแหงมหาราช หรือซึ่งเรียกในศิลาจารึกว่าพ่อขุนรามคำแหง พระองค์ทรงพระราชดำริเห็นว่า อักษรซึ่งพวกไทยได้แบบอย่างมาจากมอญ ไม่สะดวกแก่การเขียนภาษาไทยถ้าใช้ต่อไปก็จะเป็นการขัดข้องเนื่อง ๆ ทั้งการที่จะใช้อักษรขอมล้วนไม่เป็นการสมควรเพราะเมืองสุโขทัยก็ได้เป็นอิสระชนแล้ว พ่อขุนรามคำแหง จึง “หาใคร่ใจในใจ แลได้ลายสือไทยนั้น” ตามที่พระองค์เล่าไว้ในศิลาจารึก ซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่สังเกตเห็นว่า การที่พ่อขุนรามคำแหงได้ลายสือไทยนั้น ดูเหมือนได้เอาอักษรหวัดของขอม ซึ่งพวกไทยเปลี่ยนแปลง และใช้เขียนภาษาไทยมาแก้ไขให้ดีขึ้นเท่านั้น เป็นสำคัญ คือ รูปสัณฐานตัวอักษรของพระองค์ คล้ายรูปสัณฐานของอักษรขอม ซึ่งจะอธิบายต่อไปอย่าง ๑ อีกอย่าง ๑ วิธีใช้ตัวพยัญชนะแทนไม้ผัด คือ ใช้พยัญชนะ ๒ ตัวเรียงกัน ตัวหน้าเป็นตัวสะกด ตัวหลังเป็นไม้ผัดนั้น นั่นก็เป็นวิธีของขอมเหมือนกันเช่น กนน อำน กัน เป็นต้น

การแก้ไขอักษรหวัดของขอม พ่อขุนรามคำแหง ทรงกระทำได้เป็นผลสำเร็จ ดังจะอธิบายต่อไปนี้ คือ

ประการ ๑ รูปสัณฐานของอักษรขอม พระองค์ได้เปลี่ยนแปลงให้สะดวกยิ่งขึ้นแก่ผู้เขียน จะยกเป็นตัวอย่าง คือ เฒันมบนตัวอักษร (หนามเตย) ซึ่งเป็นเครื่องประดับไม่มีประโยชน์ในการอ่านหนังสือ พ่อขุนรามคำแหง ได้ยกเลิกบ้าง เช่น ตัวขอม ฦ เปลี่ยนเป็น ฦ ได้ทำให้ประจบกับตัวอักษรบ้าง เช่นตัว ฦ เปลี่ยนเป็น ฦ

อักษรไทยสุโขทัย
ศิลาจารึกพรญาภาไทย

พ.ศ. ๑๕๐๕

อักษรขอมครั้งสุโขทัย
ศิลาจารึกมหาสามีสังฆราช

พ.ศ. ๑๕๐๕

หนึ่งตัวขอมที่จำเป็นจะต้องขีด ๒ เส้นหรือ ๓ เส้น พ่อขุนรามคำแหงได้เปลี่ยน
รูปให้เขียนได้ด้วยเส้นเดียว เช่นตัวขอม ฦๅ เปลี่ยนเป็น ฦ

ตัวขอม ฦๅ เปลี่ยนเป็น ฦๅ ตัวขอม ฦๅ เปลี่ยนเป็น

๒ ตัวขอม ฦๅ เปลี่ยนเป็น ฦๅ ดังนั้นเป็นต้น การเปลี่ยน

รูปอักษรขอมดังที่ กล่าวมานี้ เป็นแต่จัดตัวอักษรไทยให้เขียนได้สะดวก
ง่ายและเร็วยิ่งกว่าตัวอักษรขอมเท่านั้น

ประการ ๒ วิธีเขียนอักษรขอม เวลาที่พยัญชนะ ๒ ตัวมาเรียงกัน
ต้องเขียน ๒ ตัวนั้น เป็นสังโยคคือซ้อนกัน เช่น ฦๅ ฦๅ

เป็นต้น เป็นวิธีมาแต่อินเดีย พ่อขุนรามคำแหงทรงเห็นว่า การเขียน
เช่นนั้นเป็นการยาก เพราะตัวพยัญชนะที่ตามนั้นต้องแปลงรูปเป็นตัวย่อ
(ภาษาเขมรเรียกว่า เฌง) และบางตัวมีรูปย่อผิดกับรูปตัวปกติมาก
เช่น ฦๅ (๕) หรือ ฦๅ (๕) เป็นต้น เป็นการลำบาก

แก่นักเรียน พระองค์จึงได้เปลี่ยนวิธีเขียนพยัญชนะของขอมนั้นเสีย และ
เมื่อเวลาพยัญชนะ ๒ ตัว สังโยคกัน พระองค์ทรงแก้ไขให้เขียนเรียงกัน
เป็นลำดับไป เช่น ปลา ถนด วดว อนึ่ง สระ อี อี ซึ่งขอมใช้บนตัว

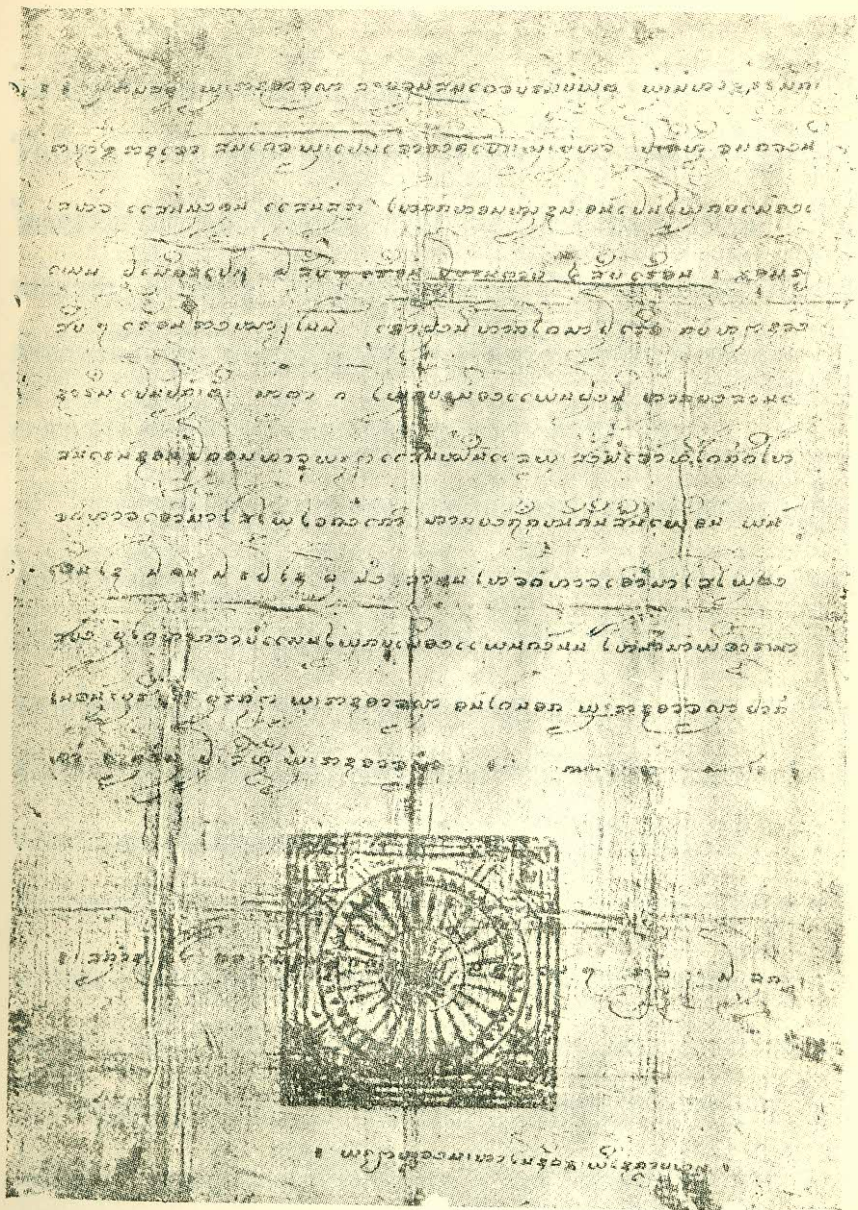
พยัญชนะและสระ อู อู ได้ตัวพยัญชนะนั้น พ่อขุนรามคำแหงได้เลิกใช้ตามแบบขอม และเขียนเรียงไปข้างซ้ายตัวพยัญชนะเหมือนสระ เ และไม้ละลาย ใ

การเรียงตัวสระและพยัญชนะดังกล่าวมานี้ เป็นการจัดอักษรไทยให้สะดวกขึ้นได้เหมือนกัน วิธีเรียงตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหง คล้าย ๆ วิธีเรียงตัวอักษรของฝรั่ง ผิดแต่ที่ของฝรั่งใช้เรียงสระไว้ข้างขวาตัวพยัญชนะ แต่ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง สระบางตัวอยู่ข้างขวา เช่น สระ ำ บางตัวอยู่ข้างซ้าย เช่น สระ ิ อู เอ เป็นต้น

ประการ ๓ ภาษาเขมร ภาษามอญ ทั้ง ๒ ภาษาพูดไม่มีเสียงสูง เสียงต่ำ ไม่ต้องใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ต่าง ๆ ที่แรกพวกไทยเอาตัวอักษรมอญมาใช้เขียนภาษาไทย และไทยเมืองสุโขทัยเอาตัวอักษรขอมหัวตมาปนกับตัวอักษรที่โซมาแต่เดิมนั้น ก็ยังไม่ได้คิดหาวิธีใช้เครื่องหมายสำหรับทำให้ผู้อ่านเห็นว่า คำต่าง ๆ ที่มีจำนวนสระและพยัญชนะเท่ากัน อ่านเป็นเสียงสูงต่ำต่างกันอย่างไร เช่น เขา เข้า เข้า เสือ เสือ เสือ เป็นต้น แม้ทุกวันนี้อักษรไทยเห็นอีกยังไม่เครื่องหมาย หรือวรรณยุกต์ เช่น ไม้เอก ไม้โท เป็นต้น อย่างของอักษรไทยกลาง

เครื่องหมายวรรณยุกต์ของอักษรไทยกลางนี้ พ่อขุนรามคำแหง เห็นจะเป็นผู้แรกที่คิดขึ้น เพื่อให้ออกเสียงได้ชัดเจนเท่ากับการพูดของคนไทย ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง มีใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์อยู่ ๒ อย่าง คือ ไม้เอกกับกากบาท

การเปลี่ยนแปลงแก้ไขของพ่อขุนรามคำแหงที่กล่าวมานี้ พวกไทย

อักษรลาวล้านช้าง ครึ่งพระเจ้าธรรมิกราช

สัญญาบัตรเจ้าเมืองแพน พ.ศ. ๒๒๐๕

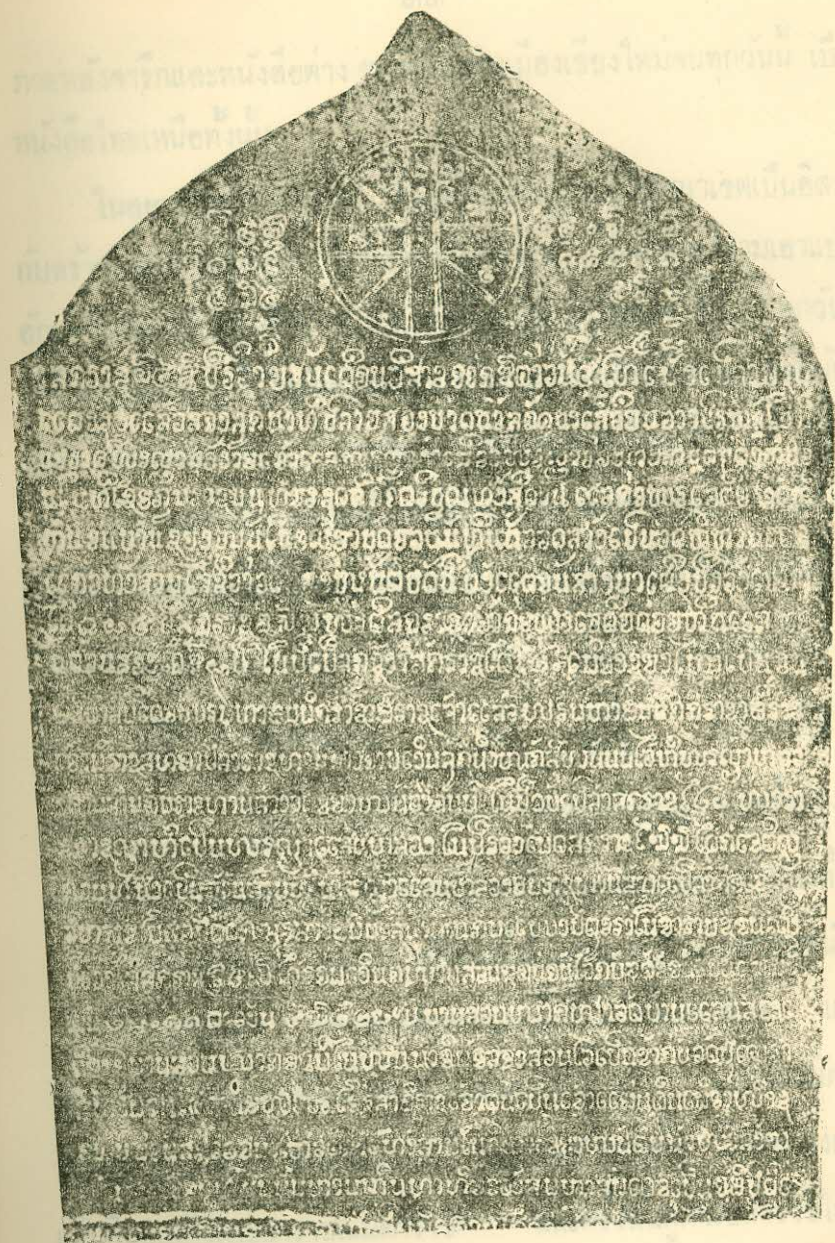
ซึ่งตั้งอยู่ทางริมลำน้ำยมกับแม่น้ำเจ้าพระยา ได้ยอมรับเห็นว่าดีและเอาไป
ใช้ทั้งหมด เว้นแต่วิธีเรียงสระอย่างเดียวเท่านั้น คือในแผ่นดินพญาภยา-
ไทยธรรมราชา บรรดาศิลปจารย์ภาษาไทย กลับใช้สระ อี อี บนตัว
พยัญชนะ สระ อุ อุ ได้ตัวพยัญชนะ ตามแบบโบราณ นอกนั้นลักษณะ
ตัวอักษรก็ วิธเรียงตัวพยัญชนะกับวิธีไขเครื่องหมายวรรณยุกต์ก็ ได้
คงตามแบบที่พ่อขุนรามคำแหงทรงพระราชดำริจัดขึ้นทงนั้น

แม้ว่าพ่อขุนรามคำแหง จะไม่ได้เป็นผู้ทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้น
โดยอัตโนมัติ ถึงกระนั้นการที่พระองค์ได้ทรงแก้ไขตัวอักษรของชาว
เมืองสุโขทัยให้เรียงเป็นแนวเดียวกันได้นั้น เป็นการสำคัญยิ่ง แลควรที่ชาว
สยามในปัจจุบัน จะรู้สึกพระคุณและมีความเคารพนับถือที่พระองค์ได้ทรง
จัดแบบอักษรไทยให้สะดวกขึ้นช้อนให้มาก อนึ่ง ในสยามประเทศทุกวันนี้
การคิดแบบเครื่องพิมพ์ดีดและการพิมพ์หนังสือ ได้เจริญรุ่งเรือง เป็น
ประโยชน์ยิ่งในวิชาความรู้เล่าทางราชการ นับว่าเพราะพ่อขุนรามคำแหงได้
ทรงพระราชดำริเปลี่ยนรูปอักษรขอมและเรียงพยัญชนะเป็นแนวเดียวกันได้
สะดวกไว้ ส่วนบรรดาประเทศที่ยังใช้วิธีซ้อนตัวพยัญชนะเช่นประเทศเขมร
และประเทศลาว การพิมพ์หนังสือของประเทศเหล่านั้นเป็นการยาก ไม่สู้
เจริญ และยังไม่มีผู้ใดในชาตินั้น ๆ ได้คิดจะออกแบบเครื่องพิมพ์ดีด
สำหรับตัวอักษรของตน ๆ เลย

ตัวอักษรไทยที่เกิดขึ้นในเมืองสุโขทัย ได้แพร่หลายไปในประเทศที่
ใกล้เคียงติดต่อกัน คือในแดนลานช้างแดนลานนาไทย แลที่สุดในสยาม

ประเทศฝ่ายข้างใต้ คือกรุงศรีอยุธยา แต่ในสมัยเมื่อกรุงสุโขทัยยังเป็นราชธานีของสยามประเทศ แต่ภายหลังมาในแผ่นดินข้าง ตัวอักษรไทยสุโขทัย ได้เปลี่ยนเป็นตัวอักษรลาว ซึ่งใช้อยู่ในเมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบาง คือประเทศลาวชนอินโดจีนฝั่งเศสในทุกวันนี้

ในแผ่นดินนาไทย ศิลาจารึกเก่าที่สุดที่ปรากฏใช้ตัวอักษรไทยสุโขทัย คือศิลาจารึกของพระมหาสุมนเถร วัดพระยืนเมืองลำพูน พระมหาสุมนเถรองค์นั้น ได้จากเมืองสุโขทัยแลบางทีจะเป็นผู้นำแบบอักษรไทยสุโขทัยไปใช้ในลานนาไทย ตั้งแต่ครั้งนั้นมา ชาวเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน และเมืองอื่นๆ ในลานนาไทย ได้ใช้อักษรไทยสุโขทัยเป็นลำดับมา แต่ภายหลังเมื่อราว พ.ศ. ๒๐๕๐ ชาวลานนาไทยได้เลิกใช้ตัวอักษรไทยสุโขทัยและกลับใช้ตัวอักษรของพวกเขา คือไทยเมืองสิบสองพันทนาจะเป็นเพราะเหตุไม่ทราบแน่ บางทีจะเป็นเพราะเหตุตัวอักษรลอมรูปกลมคล้ายตัวอักษรพม่า ซึ่งคราวนั้นมีอำนาจขึ้นในแดนลานนาไทยก็เป็นได้ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๖ พม่าตีเมืองเชียงใหม่ได้แต่ภายหลังเมื่อในปี พ.ศ. ๒๓๑๖ กลับเสียเมืองเชียงใหม่แก่กองทัพไทยแลเมืองเชียงใหม่ได้ร้าง ต่อมาครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๓๙ ในรัชกาลที่ ๑ พระยาภาวดี ได้ไปตั้งเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นนครตามเดิม แลได้กลับใช้อักษรไทยสุโขทัย เพื่อจะแจ้งว่าแดนลานนาไทยกลับเป็นเมืองไทย แท้ตัวอย่างอักษรไทย ในศิลาจารึกวัดพระสิงห์หลวงเมืองเชียงใหม่ วัดลำปางหลวง แลในจารึกแห่งอื่นๆ อีก แต่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขของพระยาภาวดี ไม่ได้ดำเนินต่อไปนานเท่าไรนัก

อักษรไทยสุโขทัย ที่ใช้ในลานนาไทย

ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น เมืองเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๑๒๔

ภายหลังจารึกและหนังสือต่าง ๆ ที่เขียนในเมืองเชียงใหม่จนทุกวันนี้ เป็นหนังสือไทยเหนือทงน

ในสยามประเทศฝ่ายใต้ ตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองตั้งอาณาจักรเป็นอิสระ กับสร้างพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมื่อปี พ.ศ. ๑๘๘๓ ชาวสยามเอาแบบอักษรไทยสุโขทัยมาใช้ต่อ ๆ มา จนเกิดมีแบบอักษรไทยซึ่งใช้กันอยู่ทุกวันนี้ จารึกหนังสือใด ๆ ที่เป็นตัวอักษรไทยครั้งกรุงเก่ายังเป็นราชธานี เหลือน้อยเต็มที ก่อนแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม เกือบจะหาไม่ได้ทีเดียว

ลักษณะตัวอักษรไทยครั้งแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช ไม่แปลก กับอักษรไทยปัจจุบันนี้นัก และตัวอักษรไทยครั้งกรุงเก่าก็แปลกกับตัวอักษรไทยสุโขทัยเพียง ๒-๓ ตัวเท่านั้น เช่นตัว **ฅ** เปลี่ยนเป็น ก ตัว **ฌ** เปลี่ยนเป็น ข ตัว **ฌ** เปลี่ยนเป็น ท และที่สุดตัว **ฬ** เปลี่ยนเป็น ม นอกนั้นตัวอักษรไทยครั้งกรุงเก่า

และกรุงรัตนโกสินทร์ ๆ เหมือนตัวอักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงทงน

ตัวอักษรไทย เสนมียนอาดักษณที่เป็นผู้ชำนาญในการเขียนหนังสือ เขียนได้หลายอย่าง นอกจากตัวธรรมดาที่เป็นเค้าของตัวพิมพ์ แลตัวอักษรหวัดซึ่งใช้เขียนลำนาคและความบันทึกต่าง ๆ ยังมีอีกชนิดหนึ่งที่เป็นสำคัญ คือ “อักษรไทยย่อ” อักษรไทยย่อนี้ มีตัวอย่างตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และครั้งนั้นดูเหมือนจะใช้ในทางราชการ มีหลักฐาน คือหนังสือสัญญาระหว่างสยามประเทศกับประเทศฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๑

[illegible]

၁ ဝံသီလောကဿာနာပိတေဝါရမ္ဘာသုတ္တံ
ဇာတိသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊
အာရုံသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊
အာရုံသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊ အာရုံသုတ္တံ၊

[illegible]

1637.237

อักษรไทยย่อ ครุฑเศมเด็จพระนารายณ์

หนังสือสัญญาระหว่างสยามประเทศกับประเทศฝรั่งเศส

11. 11. les langues

ส่วนประวัติตัวอักษรไทยที่โรงพิมพ์ต่างๆ ใช้ในปัจจุบันนั้น มีต้น
 ในเมื่อรัชกาลที่ ๓ นายร้อยเอกเชมส์โดคนอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลอินเดียให้
 มารับราชการอยู่ที่เกาะหมาก ได้ลงเรียนหนังสือไทย แล้วให้แบบอย่าง
 ทำตัวอักษรไทยชนบทเมือง บังกล่า เป็นครั้งแรก เมื่อพ.ศ. ๒๓๗๑ ได้
 พิมพ์สมุด ไวยากรณ์ สำหรับผู้เรียนภาษาไทยชนก่อน (หนังสือเล่ม
 นั้นยังมีอยู่ในหอพระสมุดฯ) ต่อมาพวกมิชชันนารีอเมริกันเข้ามาตงสอน
 ศาสนาคริสต์ในกรุงเทพ ฯ จะใคร่แจกหนังสือสอนศาสนาเป็นภาษาไทย
 จึงไปขอซื้อตัวพิมพ์ ที่นายร้อยเอกเชมส์โดให้อย่างสร้างไว้จนมาพิมพ์
 หนังสือสอนศาสนาที่เมืองสิงคโปร์ ส่งเข้ามาแจกที่กรุงเทพ ฯ ต่อมาพวก
 มิชชันนารีเอาเครื่องพิมพ์เข้ามาตงในกรุงเทพ ฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๘ แต่ตัว
 พิมพ์อักษรไทยที่ใช้ในชั้นนี้ เป็นแต่แก้ไขแบบอย่างตัวพิมพ์ของนายร้อย
 เอกเชมส์โดบ้างเล็กน้อยยังไม่งาม จนหมอบรัดเล ตงโรงพิมพ์ขึ้น จึงได้
 คิดทำตัวอักษรไทยเป็นรูปอย่างที่ใช้กันในปัจจุบัน ฯ สำเร็จเมื่อพ.ศ. ๒๓๘๐
 ตัวพิมพ์ของหมอบรัดเล เป็นต้นแบบอย่างที่ใช้กันต่อมา แต่ชั้นแรกยังต้อง
 ส่งไปทำตัวพิมพ์ที่เมืองนอก จนถึง พ.ศ. ๒๓๘๔ จึงหล่อตัวพิมพ์อักษรไทย
 ได้ในประเทศนี้ แต่การพิมพ์หนังสืออักษรไทยเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ เป็นแต่
 พวกมิชชันนารี ใช้พิมพ์หนังสือสอนศาสนาเป็นพื้น ปรากฏว่าใช้ราชการ
 ครั้งเดียวเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๒ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ
 ให้จ้างโรงพิมพ์หมอบรัดเล พิมพ์หมายเหตุห้ามสูบฝิ่นเป็นใบปลิว
 ๘,๐๐๐ ฉบับ ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงผนวช
 อยู่ที่วัดบวรนิเวศ ทรงเห็นประโยชน์ของการพิมพ์หนังสือมาแต่แรก

จึงโปรดฯ ให้ส่งเครื่องพิมพ์มาตั้งขึ้นที่วัดบวรนิเวศเป็นโรงพิมพ์แรกของ
ไทย ทรงพิมพ์หนังสือในทางข้างพระพุทธศาสนาผู้พวกมิชชันนารีบ้าง มา
จนถึงรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดฯ
ให้ตั้งโรงพิมพ์หลวง และใช้อักษรพิมพ์ในราชการสืบต่อมา

มิสเตอร์ เอ็ดวิน เอช. แมคฟาร์แลนด์^(๑) เลขาธิการพิเศษของ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ^(๒) ครั้นเสด็จดำรงตำแหน่ง
เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกความคิดจะทำเครื่องพิมพ์ดีดภาษา
ไทยขึ้น เมื่อได้รับความเห็นชอบ ก็จะให้มีพิมพ์ดีดเป็นภาษาไทยขึ้นจาก
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพแล้ว มิสเตอร์แมคฟาร์แลนด์
ซึ่งถึงแม้ว่าได้เป็นช่างกลก็จริง แต่เป็นผู้มีความรู้ทางหนังสือดีคนหนึ่ง ได้
จัดการทำเครื่องพิมพ์ดีดขึ้นจนสำเร็จ เขาได้เลือกเครื่องพิมพ์ดีดชนิดสมิท
ฟรีเมียร์ว่า เป็นแบบที่ดัดสุดได้ใช้เวลาหลายเดือนในระหว่างลาหยุด
คราวหนึ่ง ไปอยู่ในประเทศอเมริกา เพื่อจะจัดการทำเครื่องพิมพ์ดีด ผลที่
สุดมิสเตอร์แมคฟาร์แลนด์ได้ร่วมงานกับบริษัทสมิทฟรีเมียร์ ทำเครื่อง
พิมพ์ดีดสมิทฟรีเมียร์ภาษาไทย เบอร์ ๒ ซึ่งเป็นแบบเหมาะที่สุดขึ้นเป็นผล
สำเร็จ

เขาได้นำเครื่องพิมพ์ดีดมาด้วยในเวลาที่ถูกมาประเทศสยาม แลได้
รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว เขาได้อธิบายถึงประโยชน์ของเครื่องพิมพ์และการดีดพิมพ์ถวายโดย

(๑) ภายหลังเป็นพระอาชวาทิชยา

(๒) ต่อมาเป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

พิสดาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงพระปรีชา ก็ทรงโปรด โดย
ทรงเห็นว่าเครื่องพิมพ์อาจเป็นประโยชน์แก่ประเทศของพระองค์มาก พระ
องค์ได้ทรงทดลอง พิมพ์ลาย พระราชหัตถ์ ฉบับหนึ่งด้วย เครื่องพิมพ์ ใหม่
ด้วยพระองค์เอง โดยทรงเอาพระฤทัยใส่ที่สุดแล้ว ทรงชอบพระฤทัย
มิสเตอร์แมคฟาร์แลนด์ได้คิดการอันนี้ให้แก่ประเทศสยาม แลทรงแสดงว่า
เครื่องพิมพ์ จะเป็นผลดีแก่ประเทศสยามในกาลภายหน้ามาก ฉะนั้น
พระราชหัตถ์ฉบับนี้ พระองค์ได้ทรงเซ็นพระบรมนามาภิไธย จุฬาลงกรณ์ และ
เพื่อเป็นเครื่องหมายว่าพระองค์ทรงโปรดมากยิ่งขึ้นไป พระองค์ได้พระราช
ทานนาฬิกาทองคำ มีพระบรมนามาภิไธยไขว้ แก่มิสเตอร์แมคฟาร์แลนด์
๑ เรือน แลตรัสสั่งให้ทำเครื่องพิมพ์ มีเครื่องหมายพระบรมนามาภิไธย
ของพระองค์อีก ๔๐ เครื่อง เครื่องนี้ ได้ทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ภายหลัง
เครื่องพิมพ์เครื่องแรกได้ประดิษฐ์ขึ้นในประเทศอเมริกาเพียง ๒๑ ปีเท่านั้น

ประวัติอักษรไทยเหนือ

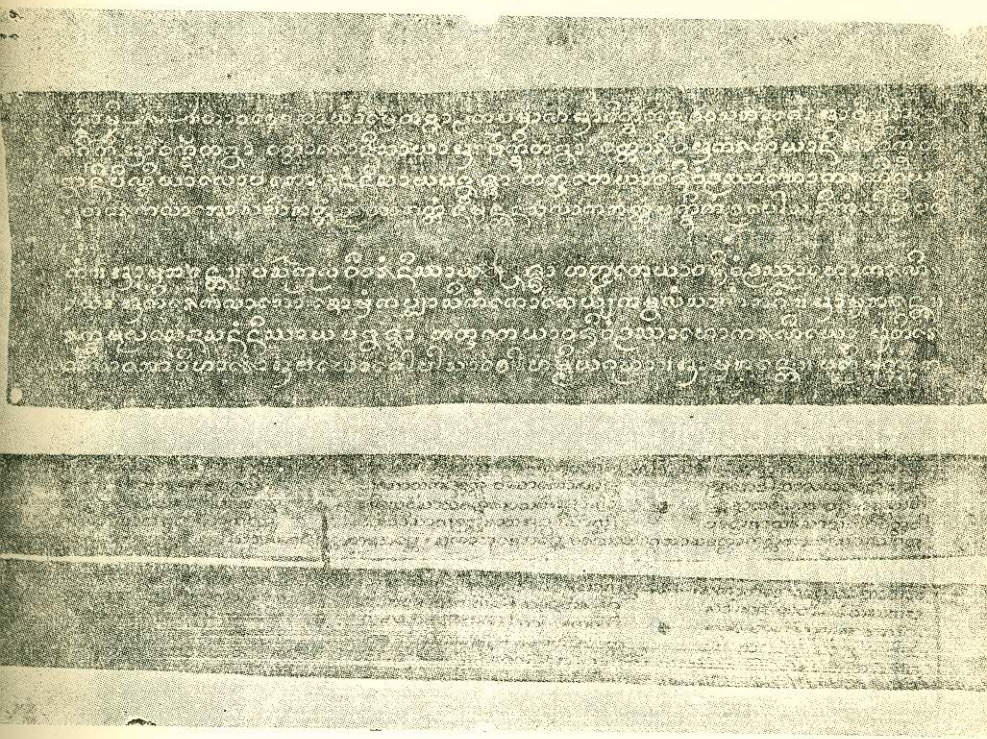

ตัวอักษรไทยเหนือเป็นตัวกลม ๆ ถ้าสังเกตแต่เส้น ๆ ไม่ได้ พินิจพิจารณา ดูเหมือนจะทำให้เห็นไปว่า ได้เกิดขึ้นจากอักษรพม่าทั้งนั้น แต่ที่จริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ แม้ว่าอักษรเงี้ยวจะได้มีตัวอักษรพม่าปนอยู่เป็นจำนวนมากก็จริง ลักษณะอักษรไทยเหนืออื่น ๆ เช่น อักษรลือ อักษรลาวลานนาไทย (ลาวญวน) ไม่เหมือนอักษรพม่าทีเดียว เป็นแต่มีรูปสัณฐานกลมเท่านั้น

ไทยเหนือเป็นไทยพวกหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ข้างทิศเหนือของสยามประเทศ มี ๒ พวกด้วยกัน พวกหนึ่ง คือพวกไทยใหญ่ ตั้งอยู่ทางริมลำน้ำสลวินในดินแดนพม่า อีกพวกหนึ่ง คือพวกไทยน้อย ตั้งอยู่ในเมืองสิบสองพันทนา และเมืองลานนาไทย

ภาษาและอักษรวิธีของไทยน้อยนั้นผิดกับภาษาและ อักษรวิธี ของชาวสยามและชาวเมืองลานช้าง ซึ่งเป็นพวกไทยน้อยด้วยกัน เพราะเหตุสำคัญ คือชาวสยามกับลาวลานช้างได้เคยอยู่ในอำนาจของขอม เคยใช้ภาษาเขมรและอักษรขอมในทางราชการดังที่ได้กล่าวแล้วจนกระทั่ง ในภาษาของชาวสยามและภาษาลาวลานช้าง มีคำเขมรอยู่เป็นจำนวนมากทั้งอักษรไทยสุโขทัย ซึ่งเป็นเค้าของอักษรไทยสยามอักษรลาวลานช้างก็เกิดขึ้นจากอักษรขอมหมวดโบราณดังที่ได้อธิบายแล้ว

พวกไทยน้อยที่อยู่ในดินแดนเหนือห่างไกลจากกรุงกัมพูชา ไม่ได้

อักษรไทยเหนือ ชนิดหนังสือธรรม (เรื่องอุปสมบทวิธ)

ถูกฤทธิ์อำนาจของขอมครอบงำ ภาษาของเขา ไม่มีคำเขมรสักคำเดียว และตัวอักษรที่ใช้ ก็เป็นเช่อักษรไทยเดิม ที่ข้าพเจ้าได้สันนิษฐานมาแล้วว่า คนชาติไทยได้แบบอักษรมาจากมอญโบราณ อักษรมอญโบราณนั้น เป็นต้นเค้าของอักษรมอญ อักษรพม่า ปัจจุบันนี้ แลแต่ครั้งโบราณ มักเขียนเป็นตัวกลม ๆ เพราะฉะนั้น อักษรไทยเหนือ ทั้งไทยใหญ่และไทยน้อย จึงยังมีรูปสันฐานกลม แต่ไม่ใช่เพราะเกิดขึ้นจากอักษรพม่า

พวกไทยเหนือมีหลายพวกด้วยกัน เรียกชื่อต่าง ๆ กัน บางพวกอยู่ในอาณาเขตของจีน บางพวกอยู่ในดินแดนพม่า บางพวกอยู่ในดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศส บางพวกอยู่ในมณฑลพายัพและมณฑลมหาสารคามของสยามประเทศ ภาษาและอักษรของพวกไทยต่าง ๆ นั้นผิดกันบ้างเล็กน้อย ในที่นี้จะกล่าวถึงแต่พวกที่สำคัญ ๆ

ในพวกไทยใหญ่มีชาติหนึ่งที่เรียกชื่อว่า อาหม ได้ลงมาถึงดินแดนฮัสสัมในประเทศอินเดีย เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ เดียวชาติอาหมนั้นสูญหายไปเสียแล้ว แต่หนังสือเก่าของพวกเขายังมีอยู่บางเรื่อง ที่จริงเป็นหนังสือคัดใหม่โดยมาก คือหนังสือที่เขียนเมื่อภาษาอาหมสูญเสียแล้ว ถึงกระนั้นก็ดัดอักษรที่ใช้ในหนังสืออาหมต่อมา ยังมีตัวเก่าบางตัว จะยกตัวอย่าง เช่นตัว ถ, ท, น, ผ, ม, ของอาหมยังคล้ายตัวอักษรมอญเก่าที่เป็นต้นเค้าของอักษรไทยเดิม ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ตัวอักษรอาหมครั้งโบราณ คือครั้งชาติอาหมยังมีอยู่เลยยังพูดภาษาของตนอยู่ คงจะเป็นตัวอักษรคล้าย ๆ ตัวอักษรไทยเดิม แต่ภายหลังเมื่อชาติอาหมได้ปันกับชาติ

อักษรมุขและภาษา หายสูญไป ผู้เขียนหนังสืออาหมต่อ ๆ มา ได้เขียน
 เลวเข้าทุกที จนกระทั่งตัวอักษรเปลี่ยนรูปลักษณะผิดไปจากเดิมมาก แต่
 บางตัวยังคงตาม รูปเดิม ดังกล่าวแล้ว

ในดินแดนพม่าทุกวันนี้ ยังมีพวกละโวใหญ่พวกหนึ่ง คือพวกเงี้ยว
 ตัวอักษรของเงี้ยวเกือบเป็นตัวอักษรของพม่าล้วน ผิดอยู่เฉพาะตัว ก, จ,
 ผ, ห, เทานั้น สัตว์นั้นยังคงมีรูปคล้ายอักษรอาหมข้าพเจ้าจึงสันนิษฐานว่า
 เดิมอักษรเงี้ยวคงเป็นอักษรที่เกิดขึ้นจากอักษรไทยเดิม เหมือนอักษรไทย
 เหนืออื่น ๆ แต่ครั้นพวกเงี้ยวมาตกอยู่ในอำนาจของพม่า ก็ยอมจะต้องใช้
 ตัวอักษรพม่า ดังไทยเมืองสุโขทัยใช้ตัวอักษรขอมครึ่งเมืองสุโขทัยเป็น
 ประเทศราชของกรุงกัมพูชา ตัวอักษรเงี้ยวจึงได้เปลี่ยนรูปเป็นอักษรพม่า
 เกือบทุกตัว เรื่องนี้ไม่ใช่เป็นแต่ความสันนิษฐานของข้าพเจ้าเท่านั้น ยังมี
 พวกเงี้ยวพูดต่อ ๆ กันมาว่าเมื่อราว ๓๐๐ ปีมาแล้ว มีพระสงฆ์รูปหนึ่ง
 ไปศึกษาภาษามคธในประเทศพม่าฝ่ายใต้ ครั้นกลับมาก็ได้แบบอักษรวิธี
 ของพม่ามาด้วย อักษรเงี้ยวจึงเกิดมีรูป เหมือนอักษรพม่า เว้นไว้แต่อักษร
 ๕ ตัวเท่านั้น ซึ่งยังคงอยู่ตามรูปเดิม

อักษรวิธีของไทยใหญ่ที่กล่าวมานี้ ผิดกับอักษรวิธีของไทยน้อย
 เป็นข้อสำคัญอยู่อย่างหนึ่ง คือ วิธีเขียนตัวสะกด ไทยใหญ่เขียนตัว
 พยัญชนะที่สะกด เหมือนอย่างไทยสยาม แต่บนตัวนั้น เขาใช้เครื่องหมาย
 ซึ่งเวียการณตั้งสกุลเรียกว่า “วีรามะ” แบบนี้เป็นแบบมาแต่อินเดียที่
 ใช้ในจารึกของขอมกับทมิฬมอญโบราณ ส่วนไทยน้อยมักเขียนตัวสะกดใต้ตัว
 พยัญชนะหน้า เช่นในหนังสือภาษาไทยซึ่งเขียน

ด้วยตัวอักษรขอมทุกวันนี้ วิถีเขียนเช่นนี้ไม่ใช่วิถีของขอมแท้ เห็นจะเป็นความคิดของไทยน้อยนอยเอง ตั้งแต่เขาอยู่รวมกันเป็นพวกเดียวและยังใช้อักษรไทยเดิม เมื่อไทยน้อยพวกที่อยู่ทางริมลำน้ำยมมาตกอยู่ในอำนาจของขอม และอักษรไทยเดิมมาแปลงรูปคล้ายตัวอักษรขอม เขาคงจะได้ใช้ตัวสะกดได้ตัวพยัญชนะที่น่า วิถีนี้ยังคงอยู่จนทุกวันนี้สำหรับใช้ในเวลาที่เอาอักษรขอมมาเขียนหนังสือไทย แต่ถ้าเขียนหนังสือไทยด้วยตัวอักษรไทย ซึ่งเกิดขึ้นจากตัวอักษรของพ่อขุนรามคำแหง ชาวสยามใช้ตัวสะกดผิดกับพวกไทยน้อยอื่น ๆ คือเขียนตัวสะกดข้างขวาตัวพยัญชนะที่น่าตามแบบซึ่งพ่อขุนรามคำแหง ได้คิดขึ้นให้เรียงพยัญชนะเป็นแนวเดียวกัน

อักษรวิถีของพวกไทยน้อย ซึ่งอยู่ในดินแดนสิบสองพันนา (ลอ) กัดในลานนาไทย (ลาวญวน) กัด ยังผิดกับอักษรวิถีของไทยใหญ่ซึ่งอยู่ในดินแดนของพม่า (เงี้ยว) เป็นลำดับอีกข้อหนึ่ง คือลักษณะของตัวอักษร แม้ว่าตัวอักษรไทยน้อยเป็นตัวกลม ๆ ก็จริง แต่รูปต้นฐานไม่เหมือนตัวอักษรเงี้ยวสักตัวหนึ่งแฉบางตัวเช่น พ, ง, จ, ช, ฌ, น, ผ, ย, ยังมีรูปต้นฐานเก่าคล้ายตัวอักษรมอญจารึก บางทีมีรูปต้นฐานคล้ายตัวอักษรอาหม ถ้านักปราชญ์มีความประสงค์จะสมมติว่าอักษรไทยเดิมเป็นอย่างไร ควรจะถือเอาอักษรอาหม กับอักษรไทยน้อยนี้เป็นหลัก

อักษรไทยน้อยที่กล่าวมาแล้วนี้ พวกลอในสิบสองพันนา กับพวกญวนในมณฑลพายัพและมณฑลมหาสารคาม ใช้เขียนทั้งภาษาของเขาและภาษามคอ แต่ในแดนลานช้าง พวกลาวใช้เขียนจำเพาะภาษามคอ

(เรียกว่าหนังสือธรรม) ส่วนภาษาลาวนั้น เขาใช้ตัวอักษรซึ่งแปลงมาจากอักษรไทยสุโขทัยเขียน ดังที่กล่าวไว้ในตอน “ ประวัติอักษรไทยกลาง ” นั้นแล้ว.

ประวัติอักษรไทยดั่งเกีย

นอกจากพวกไทยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น ๆ ยังมีชนชาติไทยอีกพวกหนึ่ง ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแดนดั่งเกียและในดินแดนประเทศจีนฝ่ายใต้คือในมณฑลยูนหนำ ในมณฑลกุยจิ๋ว มณฑลกวางตุ้งและ มณฑลกวางไสพวกที่กล่าวมานี้ ยังพูดภาษาไทย และถือตัวว่าเป็นไทยทั้งนั้น แต่บางพวกเช่นพวกที่อยู่ในประเทศจีนไม่รู้จักอักษรศาสตร์ เป็นแต่พูดภาษาของตนได้เท่านั้น แลเมื่อต้องการเขียนหนังสือไปมา ต้องใช้ภาษาจีนหรือภาษาญวน บางพวก เช่นพวกไทยดำ หรือไทยขาวเมืองโลเขียนภาษาของตนได้เป็นตัวอักษรไทย ดังจะอธิบายดังต่อไปนี้

ตัวอักษรไทยดั่งเกียแปลกกับตัวอักษรไทยอื่น ๆ เพราะเหตุชนชาติไทยในแดนดั่งเกียอยู่กระจัดกระจายเป็นพวก ๆ ปนกับชาติอื่น มีญวน ม่าน แม้ว เป็นต้น และอยู่ห่างไกลจากไทยพวกที่ชวี่ไชยซ์ ตัวอักษรของเขาจึงแตกต่างกันไม่เป็นแบบเดียวกัน อีกประการหนึ่งพวกไทยดั่งเกียใช้ภูกันจีนเขียนหนังสือ ตัวอักษรจึงได้เสื่อมเลวลงไปทุกที

ถ้าสังเกตลักษณะตัวอักษรไทยดั่งเกีย ดูเหมือนเขาแปลงมาจาก—อักษรลาวล้านช้าง ตั้งแต่ครั้งอักษรลาวล้านช้างยังคล้ายกับตัวอักษรไทยสุโขทัย แต่รูปสัณฐานเพี้ยนและเลวลงมากทุกที

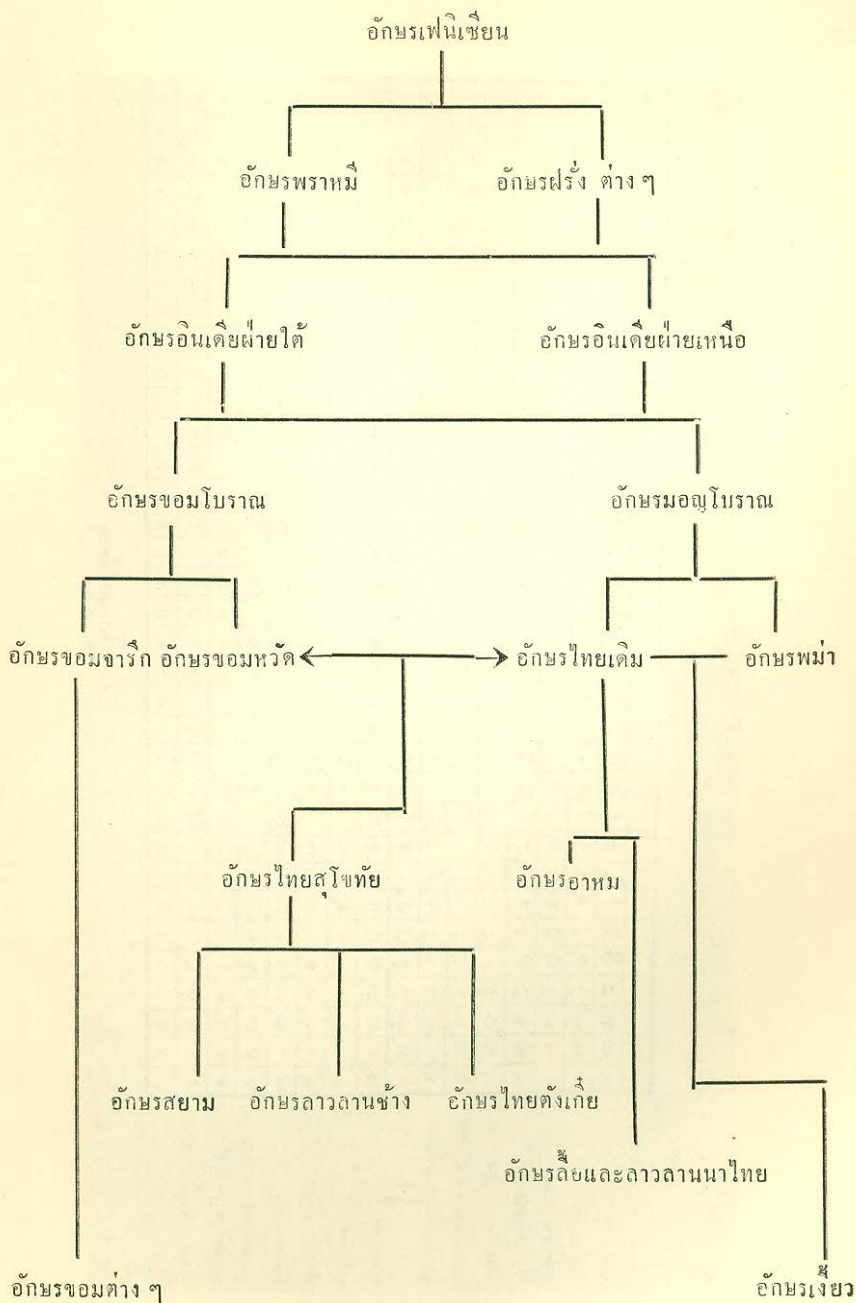
แบบเขียนอักษรวิธีของไทยดั่งเกียก็ไม่ใช่ ก, ข, เช่นแบบอินเดียซึ่งไทยพวกอื่น ๆ ยังใช้อยู่ทุกวันนี้มีบางพวกอ่าน บ, ป, พ, ห, น, ฯลฯ บางพวกอ่าน ข, ก, ช, ซ, ค, ฯลฯ บางพวกอ่าน บ, ต, น, ม,

ช, ฅ, ฯลฯ ตามบุญตามกรรม ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

และยังมีข้อประหลาดยิ่งกว่านอกข้อหนึ่ง คือผู้ไทยเมื่องก๊วยเจ๋งใน
มณฑลเหง่ฮั่น ประเทศญวน เขาอักษรไทยมาเขียนเป็นแถวตรงดั่ง
เรียงแถวจากข้างขวาไปหาซ้ายอย่างแบบหนังสือจีนด้วย.

อักษรสมภพ (คือกำเนิดตัวอักษร)

卷之五

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80																				

กรมการปกครอง

[illegible]

(continued)

RECEIVED

WILLIAM J. COOPER

卷之四

10

1000000

卷之四

(MILITARY - 1944)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 1050 1051 1052 1053 1054 1055 1056 1057 1058 1059 1060 1061 1062 1063 1064 1065 1066 1067 1068 1069 1070 1071 1072 1073 1074 1075 1076 1077 1078 1079 1080 1081 1082 1083 1084 1085 1086 1087 1088 1089 1090 1091 1092 1093 1094 1095 1096 1097 1098 1099 1100 1101 1102 1103 1104 1105 1106 1107 1108 1109 1110 1111 1112 1113 1114 1115 1116 1117 1118 1119 1120 1121 1122 1123 1124 1125 1126 1127 1128 1129 1130 1131 1132 1133 1134 1135 1136 1137 1138 1139 1140 1141 1142 1143 1144 1145 1146 1147 1148 1149 1150 1151 1152 1153 1154 1155 1156 1157 1158 1159 1160 1161 1162 1163 1164 1165 1166 1167 1168 1169 1170 1171 1172 1173 1174 1175 1176 1177 1178 1179 1180 1181 1182 1183 1184 1185 1186 1187 1188 1189 1190 1191 1192 1193 1194 1195 1196 1197 1198 1199 1200 1201 1202 1203 1204 1205 1206 1207 1208 1209 1210 1211 1212 1213 1214 1215 1216 1217 1218 1219 1220 1221 1222 1223 1224 1225 1226 1227 1228 1229 1230 1231 1232 1233 1234 1235 1236 1237 1238 1239 1240 1241 1242 1243 1244 1245 1246 1247 1248 1249 1250 1251 1252 1253 1254 1255 1256 1257 1258 1259 1260 1261 1262 1263 1264 1265 1266 1267 1268 1269 1270 1271 1272 1273 1274 1275 1276 1277 1278 1279 1280 1281 1282 1283 1284 1285 1286 1287 1288 1289 1290 1291 1292 1293 1294 1295 1296 1297 1298 1299 1300 1301 1302 1303 1304 1305 1306 1307 1308 1309 1310 1311 1312 1313 1314 1315 1316 1317 1318 1319 1320 1321 1322 1323 1324 1325 1326 1327 1328 1329 1330 1331 1332 1333 1334 1335 1336 1337 1338 1339 1340 1341 1342 1343 1344 1345 1346 1347 1348 1349 1350 1351 1352 1353 1354 1355 1356 1357 1358 1359 1360 1361 1362 1363 1364 1365 1366 1367 1368 1369 1370 1371 1372 1373 1374 1375 1376 1377 1378 1379 1380 1381 1382 1383 1384 1385 1386 1387 1388 1389 1390 1391 1392 1393 1394 1395 1396 1397 1398 1399 1400 1401 1402 1403 1404 1405 1406 1407 1408 1409 1410 1411 1412 1413 1414 1415 1416 1417 1418 1419 1420 1421 1422 1423 1424 1425 1426 1427 1428 1429 1430 1431 1432 1433 1434 1435 1436 1437 1438 1439 1440 1441 1442 1443 1444 1445 1446 1447 1448 1449 1450 1451 1452 1453 1454 1455 1456 1457 1458 1459 1460 1461 1462 1463 1464 1465 1466 1467 1468 1469 1470 1471 1472 1473 1474 1475 1476 1477 1478 1479 1480 1481 1482 1483 1484 1485 1486 1487 1488 1489 1490 1491 1492 1493 1494 1495

รายชื่อหนังสือที่โครงการพัฒนาการศึกษาจัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๐๔

๑. การแนะแนวเบื้องต้น
๒. การผลิตครู
๓. การวางผังห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์
๔. การสร้างผู้นำของชุมชน
๕. การสอนวิทยาศาสตร์สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ในประเทศอื่น
๖. กลศาสตร์ขั้นสูง
๗. คู่มือการทำสไลด์ทัศนวัสดุ
๘. คู่มือการทดลองเคมี
๙. คู่มือนักเรียนวิชาสังคมศึกษา
๑๐. คู่มือระเบียบรายงานภาคินพนธ์ และปริญญาณพนธ์
๑๑. โครงการพัฒนาการศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๔
๑๒. ตำนานเรื่องสามก๊ก
๑๓. ตำนานอักษรไทย
๑๔. นางนพมาศ
๑๕. นามานุกรมธรรมชาติ
๑๖. นิราศสุพรรณ โคลงนิราศหริภุญชัย โคลงทวาทศมาส
๑๗. บทความแนะแนวการศึกษา และอาชีพ ฉบับที่ ๑
๑๘. บทความแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ฉบับที่ ๒
๑๙. ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่
๒๐. แผ่นพับ (Folder) เผยแพร่อุปกรณ์การสอน
๒๑. ผลงานนิเวศวิทยส์และประโยชน์ทางสันติ
๒๒. ภาพผนังเรื่องปลวก
๒๓. รายงานผลการสำรวจวัดผลงานโครงการพัฒนาการศึกษา
๒๔. หลักมูลฐานในการนิเทศการศึกษา
๒๕. Films, a union list 1962.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพ สถานศึกษาวิชาช่างพิมพ์ ของกรมอาชีวศึกษา

นายสนั่น บัณฑิติน ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๕